

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНЫҢ ҚЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
ОКтябрь
2
ЧЕТВЕРГ
№ 194 (2624)
БРТЭЭ 20 КОП.

Социалисттик чарыштын улуг кужу, тайбыннын херээн камгалаарынче ажылчыннарнын, колхозчуларнын болгаш интеллигенциянын чангыс эп-сеткилдиг чуткулугу, коммунисттик ниитилелди тургузарынга ажылчы чоннарнын чайгылыш чок шийттирили — чаа беш чыл планын долдур болгаш ажыр күүседиринче уланган турар ужурулу.

(«1951—1955 чылдарда ССРЭ-нин хөгжүлдесинин беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын» дугайында ВКП(б) ТК-нын төлөвилелинден).

Октябрь мурнунун социалисттик чарыжын калбартыр

Бүгү совет улус Ленин—Сталин партиясынын XIX съездининге политикалык болгаш күш-ажылчы улуг көдүрүшкүн-биле белеткен турар. Съездинге белеткел болза, Коммунисттик партияны, улуг башкы болгаш баштыгызы эш Сталинны долгандыр совет кижилерин улам сырый катыжышкынын көргүспүшсаан, коммунизмдин тирилелгези дээш демиселдин талазы-биле партиянын салып турар төөгүлүг сорулгаларын күүседиринге оларнын шийттирилини көргүзүп турар.

ВКП(б)-нин XIX съездинге алдар болдурган социалисттик чарыш улам делгеренгейи-биле калбарган. Ажылчы чоннар съездинге уткуштур алган социалисттик хүдээлгелерин алдарлы-биле күүседип, бүдүрүлгө планнарын хуусаа бетинде күүседип турар дугайында медээлер чурттуң бүгү черлеринден үзүктөл чокка кээп турар. ВКП(б)-нин XIX съездининге алдар болдурган бүгү-эвилелдин социалисттик чарыжынын эгелекчелери—Москваың Сталин аттыг заводунун ажылчылары боттарынын сөзүңгө ээ болуп, тос айларнын программанын хуусаа бетинде—сентябрь 25-те күүсеткенер. Ындыг чедишкенини чурттуң үлөтпүр бүдүрүлгелеринде, көдээ ажыл-агыйында ажылчы чоннар хүн бүрдө челип ап турар.

Совет Тываның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады партиянын XIX съездининге чаа-чаа чедишкенин-биле ужуражыр дээш социалисттик чарышты калбартып, боттарынга алган хүдээлгелерин чедишкенин-биле күүседип турар. Областың ажылчы чоннары күрүнө мурнунга бир дугааргы хүдээлгезин—тараа белеткелдин планын чедишкенини күүсеткеш, эш Сталинга чоруткан чагазынга сөзүн боттук ажыл-биле бадыткаан.

Чылын коммунизм тургузушкунунун чаа чедишкенини дээш, бүгү делегейге быжыг тайбын дээш, улустарнын айыыл чок чоруу дээш демиселдин лозунгузунун адаа-биле демделеп эрттирер.

Партиянын XIX съездининге алдар болдурган социалисттик чарышты улам калбартып, ажылчы чоннарнын политикалык болгаш күш-ажылчы көдүрүшкүнүңгө даанып алгаш, Октябрынын байырлалыга чаа-чаа күш-ажылчы чедишкенин-биле ужуражырынче массаларны мобилизастаары—партия, совет, ажыл-агый организациаларынын ээлчеглиг чугула сорулгазы болур.

Социалисттик чарыштын чаа күчүлүг көдүрүшкүнү болза, партия, профэвилел, комсомол, ажыл-агый организациаларынын мурнунга улуг болгаш харысалгалыг сорулгаларын салып турар. Олар болза, социалисттик чарышка эзу барымдалаан чорукту болдурбайн, бүгү ажылчыларын, колхозчуларын, тускай эртемнигерин анаа кириштирип, чарышты тодаргай, боттук удуртуп баштаар хүдээлгелиг.

Телеграмма Кыдат Улус Республиканың Улустуң Төп Чазааның Даргазы эш МАО ЦЗЕ-ДУНГА

Кыдат Улус Республиканың чарлатынганьдан бээр үш чыл оюн таварыштыр мээң чүректин ханызындан байымыны хүлээп алырнарны диледим, эш Дарга.

Күчүлүг, улус-демократтыг кыдат күрүнениң тургузушкунунга улуг кыдат улустун, Кыдат Улус Республиканың чазаның болгаш Силериниң болунарнын чаа чедишкенин-биле болурун күзөп тур мен.

Ыраккы Чөөн-чүкке болгаш бүгү делегейге тайбыннын болгаш айыыл чок чоруктун быжыг чөлөнгижи болур Кыдат Улус Республиканың болгаш Совет Социалисттик Республикаларнын Эвилелинин улуг найралы быжыгып, чечектелзил!

И. СТАЛИН.

Телеграмма Кыдат Улус Республиканың Күрүнениң Административтиг Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри эш ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙГА

Кыдат Улус Республиканың чарлатынганьнын үш чыл оюнун хүнүнде мээң ханы сеткилден байымыны болгаш чаа, улус-демократтыг Кыдаттың тургузушкунунга, Совет Эвилелинин болгаш Кыдат Улус Республиканың улустарынын аразында улуг найралынын быжыгышкынынга, оларнын

тайбынны, делегейин айыыл чок чоруун камгалаар дээш демиселинге улам-на чедишкенин-биле болурун чүректин ханызындан күзөөп күзөөшкенин хүлээп алырын Силерден диледим, эш Премьер болгаш Министр.

А. ВЫШНСКИЙ.

Коммунизмдин улуг тудуунда Тудугжуларнын соруктуг күш-ажылы

СТАВРОПОЛЬ. Куйбышевтин кубометр ишкери хымыштыг экскаваторунун ажылынын бүдүрүшкүнүңгө хоңукта үш муң кубометр доврак челип турар. Сентябрьнын эгезинден бээр онгардан 300 муң кубометр довракты кызып үндүргөн. Чай айларында челип алдынган эң бедик көргүзүлгелери ашкан. Онгарнын төлөвилезин черинге челир ханылап кире берген кезинде ам бетон салырынга сөөлгү белеткелдер чоруп турар.

Чалда күженишкенин ажал ханылап турар. Амгы үеге челир онгарнын Волга-биле катыштырып турган чирикти тулгап эгелей берген. Ам каш хүннерин дургузууда ол улуг чал муңгашталы бээр, оң соонда тудугжулар онгардан сугну үндүр сордуларынын кириптерлер.

Күш-ажылчы чедишкенин

КОМСОМОЛЬСКИЙ. (Куйбышев область). Партиянын XIX съездининге Куйбышевтин суг күжү-биле ажалдаар электри станциязынын тудугжулары бо хүн верде сорук киришкенин ажалдап турарлар. Гидротехниктиг тудугларнын он талакы болгаш солагай талакы эриктенде тудуг черлери тос айларын программанын хуусаа бетинде күүсеткенер.

Скаваторнун ажылынын бүдүрүшкүнүңгө норма эзугаар 1558 кубометр доврак турда, чамдык хүннерде 3200 кубометр челип турган.

Кызыл хоорайнын партия активниң хуралы

Бо чылдын сентябрынын 29-та, МВД-нин область эргелелиниң клубунга Кызыл хоорайнын партия активниң хуралы болуп эрткен. Хуралга «Областың IV партия конференциянын ажылынын түңнелдерин дугайында» айтырыгны чугаалашкан. Бо талазы-биле илеткелди ВКП(б) обкомунун секретари эш С. Сомам кылган.

Уран-чүлдөр килдинин эргелекчизи эш Димитриев, Тыва тудуг трестинин эргелекчизи эш Чаадаев, «Тываның аныяктары» солунунун редакторунун оралакчызы эш Быховский, ЦСУ-нун область эргелелиниң начальниги эш Веренин, милициянын область эргелелиниң начальниги эш Артаас, обкомунун кадр килдинин эргелекчизи эш Курченко, ВКП(б) Кызыл хооркомунун секретари эш Степанов олар санал шүгүмчүлөд кылган. Санал шүгүмчүлөд кылганнар ВКП(б) хооркомунун, обкомунун болгаш областың еске-даа органиациаларынын адрестеринге шыгыны шүгүмчүлөдди кылганнар.

ВКП(б)-нин XIX съездининге уткуштур

МААДЫР ХООРАЙДА
СТАЛИНГРАД. Партиянын XIX съездининге белеткелдерин хүннеринде Сталинградтын судно тудугжулары улуг Волгага болгаш Волга-Доннуң суг оруунга чоруур чыгыг кужу-биле ажалдаар комфортабельди суднонун эптеп чыылдазын эгелзенир. Стахановчу ээлчегте киргеш, судно тудугжулары болза, суднонун корпусунун чыылдазын хуусаа бетинде дооар деп хүлээнгенер.

Чоокта чаа Сталинград хоорайга күчүлүг чер казар машиналарнын тудуушкунун шийгээдип кириген. Ол машиналар коммунизмдин улуг тудугларында чедишкенин ажалдап турарлар.

Сөөлгү чылдарнын дургузунда Сталинградтын бүдүрүлгелеринде үлөтпүр продукцияларынын чаа-чаа хевирлерин бүдүрүп үндүрерин шийгээдип алган. «Кызыл октябрь» деп металлургия заводунун коллективни бедик шынарлыг канырнын чаа-чаа маркаларын кылып үндүрүп турар. Нефть үлөтпүрүнге ажыглаар өрүмүз эрхекселдерин болгаш аппаратураларын бүдүрүлгезин, медицина дерилгелеринин, тудугта херектээр гипс болгаш демир-бетон кезектерин болгаш силикаттыг тууйбуларнын бүдүрүлгезин организаастаан.

Металлургия агрегаттарын болбаазырадырын болгаш хөй күш үнер ажалдарын механизастаарынын талазы-биле эң эки чартыкчы саналдар дээш социалисттик чарышты «Кадыр болгаш маска» заводтун 500 ажыг аныякчылары, мастерлери болгаш инженерлери кирип турар. Сентябрьнын 20 хүннеринин дургузунда 100 ажыг саналдарын кириген.

Бо чылын колхозтун бүдүрүлгө планында көрдүнгени эзугаар колхозчуларын 10 чуртталга байжыларын тудар тургаш, эш Өмүзгө баштактан тудуг бригадазы партиянын XIX съездининге уткуштур 8 чуртталга байжыларын, суг күжү-биле хөдөлдер электри станциязынын тудуун бүрүн кылып дооскаш, ам контораны тудуп турар. Электри станциянын ажылгалга дүрген кириери-биле иштиги техниктиг чүүлдери тургуспушаан, электри станциязынын чанында ыяш дилдери машинаны база тургузуп турар.

Чаа номнар

Областың ном үндүрер чери чоокта чаа тыва дылда 6 чаа номнарын парлап үндүргөн. Оларнын ниити тиражи 27 муң.

Дишкенин автор тында тодаргай илередип турар.

Чоннун бижик билбес чоруун узуткаарының талазы-биле хемчеглерни күштелдирер

Бижик бөлгүмнериниң ажылынче кичээнгей салыр

Ажылчы чоннун культуру деп шилгезин, эртем-билини бедидер болгаш бүгү-ниги өөредилгенин бүгү-ле хевирлерин дамчытыр ыяа-ыла өөредир арга хемчеглерниң дугайында большевик партия болгаш Совет чазак хүн-бүрүнүн улуг кичээнгейин салыр турар.

Ындыг турбуза, Каа-Хем районун колхозтарында улуг улустун бижик өөредилгенин бөлгүмнери боттарынын ажылынга мынчага көскү түнел чедип шыдаван. Олар чүгө саазын кырынга санатып келген. Районда бижик бөлгүмнериниң ажылынын байдалы бүрүн сандарашкында дүшкен. Кайда, каш бөлгүм барын, оларда чеже кижилер өренип, чеже култармейжилер ажылдап туварын улус өөредилге килдиз билбес болуп турар.

Ол чугула ажыла партиянын оперативтик удуртулганын, шындык контролон хандырбайн келгени-биле районун колхозтарында бодунун ажылын үргүлчүлөп турар чангыс-даа бижик бөлгүм чок. Култармейжилерниң саны хей, а ол хирезинде херек кырында чеже кижини бижикке өөрткени билдинмес.

Эрткен чыын Бүрөн-Хемге, Бүрэнге организациянып тургустунган бижик бөлгүмнери чангыс-даа катан кичээлдерин, ол хевээр сандарап дүшкен. Бижик бөлгүмнериниң ажылын катан тургузар, доктаамал өзү-биле үргүлчүлөп дугайында районо кандыг-даа хемчег албаан болгаш култармейжилерни четчелеп быжыглаваан.

Бо чорук чүнү айтып турарыл диве, район организациялары чүгө ажил-агы айтырларыңче сун-

дуккаш, идеологтуг ажылдын чугула кезээ—бижик өөредилгенин айтырынын шуут утканын көргүзүп турар. Ажылчы чоннун культуру деп шилгезиниң үнденини—бижик өөредилгезинде тургустунган ол байдалдын үргүлчүлөп моон сонгаар дөстүнүп шыдаптыр ужур чок.

Мынчангаш районун улус өөредилге килдиз бижик бөлгүмнериниң ажылын дарый дигрип, доктаамал ажылдаар чорукту хантырбышаан, аңаа өөрэнзе чогуур кижилерниң үчүдүн эмгелей тургузуу, оларын өөредилгеге бүрүнү-биле хаара тударыпче кичээнгейиң чидиглендирит, култармейжилериниң санын көвүдөдир, харысалгазын белдирер-биле чергелештир, оларга хүн-бүрүнү практиктик болгаш методтуг дузаламчызын күштелдирер ужур-луг. Ол ыккаш бижик бөлгүмнериниң өөреникчилерин өөредилге номлары, бижик херекселдерин-биле үзүктөл чок хандырар. Култармейжилерге көргүзүр дузаламчыны күштелдирер-биле семинарларын өй-өйдө чыылардып, районо чанынга доктаамал ажылдаар консултацияны пунктузуу организациялары чугула.

ВКП(б), ВЛКСМ районнарынның улуг улустун бижик бөлгүмнеринге удуртулганын талазы-биле стилдин дүргөн эскертпешаан, аңаа оперативтик удуртулганы доктаамал хандырып, чоннун ортузунга бижик билбес, бижикти биче билер чорукту дүргөн узуткар талазы-биле партия, комсомол эге организация секретарьларынын, райононун харысалгазын улгаттырар, оларга негелдени шынгырадыр ужурлуг.

С. МААДЫ.

Хыналда чорутса эки

Өвүр районун Саглы сумузунга 1952 чылдын чайынында бөлүктөр айы-биле элзэн каш бижик бөлгүмнерин организациястап, оларнын култармейжилеринге үстүкү класстарнын өөреникчилерин быжыглап үскүзүп турган. Ук бижик бөлгүмнери чайдан чүгээр кичээлдеп чайлаан. Ынчаарга ук бөлгүмнерин култармейжилери каян школага өөренир хуусаазы чедип келирге, аңаа далашкан түнел шыгалдаларын кылбайн, өөреникчилерин анаа-ла тарайткан. Ажылдап чайлаанынын дугайында култармейжилер барым-даа бижиктер негеп чеде бээрге, суму Соведи оларнын канчаар ажылдап чайлаанын, чеже кижини өөрткенин херек кырында хынал көрбейн чыда, түнел чок ажылды анаа-ла «ындагыр» деп хүлээп албышаан, шыңылга тывыскалааш чоруткан. Ону барымдалаш, районун улус өөредилге килдизи база-ла кандыг-даа

хыналда чорутпайн, улус аскы барымдалаш, демги култармейжилерге акшаны үндүрүп берилзэн.

Сумуларда бижик бөлгүмнерин ылап хынал албайн чыда, кижилерге акша-херечини кайы хамаанчок төлөп турар чорук—саң-хөвүнүң чурумунга каржы хажыдышкын болуру маргылда чок. Ужур болза, ажылдап чайлаан бижик бөлгүмү бүрүзүңе районун тургусканы тускай комиссияны киржилгези-биле хүлээп алышыкканы кылгаш, акт тургузуп, чогуур төлөвирлерни култармейжилерге тысыр турган.

Мынчангаш Саглы сумузунга ажылдап чайлаан бижик бөлгүмнериниң ажылынга катан хыналданы чорутушаан, ажылдын тодаргай түнелин үндүрүп, ону барымдалаш култармейжилер-биле шын сана-жылганы кылза чогуур.

В. ТОПУЙ-ООЛ.

Улаг-Хем районда Мичурин аттыг колхозтун колхозчузу коммунист Тоспаннай күрүңе тараа дужаар ажылга эн эки киришкен. Ол, хүн-бүрүдө будун чартык норманы күүүсөдип турган.

Чурукта: эш Тоспаннай.
Чуруу А. Ермолаевтин.

Он хонук семинар

Хей урулуг болгаш бот иелерге дузаламчы тыпырынын ажылын экижидер сорулга-биле областын саң килдизи сентябрьның 10-дан 20-ге чедир семинар организациястаан. Аңаа Өвүр, Мөңгүн-Тайга, Кызыл районнардан өске шупту районнарын пособие ажылдакчылары кези өөрөнгөн.

Семинарнын дынакчылары күрүне дузаламчынын шын тургузарын, ону тыпырынын чурумун болгаш отчег, учетту шын кылырынын аргазын өөренип алганнар.

Семинарга тус бүрү районнарын ажил дуржулгаларын солдур сорулга-биле саналдар база болгулаан.

А. ОЧУР.

Солун концерп

Областын национал театрынын 15 тыва артистери артист А. Көк-оолдун башталгазы-биле Чаа-Хөл районун төвүңе болгаш чамдык колхозтарга орус тыва дылдар кырынга солун концерттерни көргүскөн. Артистер «Эңиңктер» деп кыска шини сонуургады көргүскөн.

Шиниң ролдарына ойнап турар артистер Өлаай, Дамба-Даржаа, Севильбаа, Окан болгаш өскелер-даа кончуг эки ойнаан.

Он аңгыда тайбың күжү, Кыдаттын револютуг шеринин марыжы, Совет Эвилелинин аныктарынын ырын баянист Лаптаннун үделгезинге ыраажы артистер Хүргүлек, Дугур-оол оларнын үдзүшкени-биле хөйдөн эки ырлап күүүсеткен. Олурушканынын адыш каскаашкынын динмиттелип, ыраажыларнын эки талантынын мактап турган.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Австрия-биле күрүне керээзиниң дугайында айтырыг талазы-биле АКШ-тын, Великобританиянын болгаш Франциянын чазактарынга СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЛАРЫ

Австрия-биле күрүне керээзиниң дугайында айтырыг талазы-биле Совет Чазактын август 14-те ноталарына АКШ-тын, Великобританиянын болгаш Франциянын чазактарынын хары ноталарын ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министерствозу бо чылдын сентябрь 5-те алган. АКШ-тын, Великобританиянын болгаш Франциянын чазактары «допчулатынган керээ» дээр керээге ат салырын боттандырар сорулга-биле дөрт күрүнелериниң төлээкчилериниң чөвүлөп хуралын чычыр саңалдаштыраан, ол-ла «допчулатынган керээ» дээр керээ дугайында боттарынын саналдарын мурунунда хевээр чүктүдүп турарлар.

АКШ-тын, Великобританиянын болгаш Франциянын чазактарынын үстүндө айтыккан ноталарына Совет Чазактын хары ноталарын ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министерствозу АКШ-тын, Великобританиянын болгаш Франциянын Москвада элчиннеринге сентябрьның 27-де чоруткан.

Совет Чазактын 1952 чылдын сентябрь 27-де АКШ-тың чазакта чоруткан хары нотанынын тексти шын моон адаанда парлаан.

«СРЭ-нин Даштыкы Херектер Министерствозу австрия айтырыгнын талазы-биле АКШ-тын Чазакнын бо чылдын сентябрь 5-те нотазын алганын бүзүрөтпешаан, моон адаанда чүүлдерни меделгези чугула деп санап турар.

1. Австрия айтырыгын шиптирлээрде, 1943 чылдын москва декларациясында айтыкканы ышкаш хостуг болгаш хамаарышпас Австрияны катан тургузарынын сорулгаларын барымдалаш, Австриянын угайында Потсдам конференциянынга хүлээп алдынган шиптирге дайнып турар Совет Эвилели, АКШ, Великобритания болгаш Франция—бо дөрт күрүнелериниң аразында колдуунда дугуржуп алганы Австрия-биле күрүне керээзиниң төлөвилелин барымдалаш көөрүнүң чугулазын Совет Чазак бодунун август 14-те нотазына айтыккан болгай. Потсдам шиптирлерин, ол ышкаш дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң 1949 чылдын июньда чөвүлөп хуралында дугуржушканы Австриянын дугайында политикакын болгаш экономикакын айтырыгларынын талазы-биле чугула шиптирлерин дөрт күрүнелер күүүсөдирин негешаан, Совет Чазак эезинден

гелээш үстүндө айтыккан бодалгазын камгалап турган.

2. Эң чугула Потсдам шиптирлерин шуут херекке албайн турар ол «допчулатынган керээ» дээр керээниң төлөвилелин Совет Чазактын август 14-те нотазына холбоаштыр чамдык эскерилгелер киреринге беленин АКШ-тын Чазак бодунун сентябрь 5-те нотазына дынактан болгаш Австрия-биле күрүне керээзиниң төлөвилелин Австриянын демократчыдалганын дугайында айтырыга хамааржыр чүгө 7.8 болгаш 9 дугаар чүүлдерин база ол-ла төлөвилелден Австриянын чепсекти күштериниң дугайында 17 дугаар чүүлдү «допчулатынган керээ» төлөвилелин кирерин саналдаан.

АКШ-тын Чазак сентябрь 5-те нотазына Совет Чазактын август 14-те нотазында тургускан айтырыктарындан чүгө чангыс айтырыг дугайы айтып турар, а дөрт күрүнелериниң аразында дугуржуп каны Австрия-биле күрүне керээзиниң төлөвилелин өске чүүлдерин АКШ-тын Чазак тоовайн, ыт чок эрттин турар-дыр. Ынчангаш АКШ-тын Чазак Потсдам дугуржугулазынын талазы-биле боттарынын саналын күш чок болдураарына АКШ-тын Чазак болгаш Великобританиянын, Франциянын чазактары-даа белен бе дээрзин баштай тодаралары эргелек чугула деп Совет Чазак көрүп турар.

Амгы үедө Совет Чазак болза, «допчулатынган керээ» дээр керээни дугайында саналын күш чок болдураарына АКШ-тын Чазакнын чөпшээрели болгаш Австрия-биле күрүне керээзин чугаалажып көөрүн доозарына оон беленин дугайында шындыкты быжыгышканы алдыр чүүлдөн-даа артык эргелек чугула деп санап турар, чүгө дээрге, Австриянын Чазак болза, Австрия-биле чарар, колдуунда мырынай белен болган күрүне керээни тооп хүлээринден ойталап турар, оон-биле Совет Чазак чөпшээржиң оор аргазы чок дээрзи бо чылдын июль 31-де үндүргөн сурагыл австрия меморандумдан билдингир.

Бодунун август 14-те нотазына кылган ол меделеге хары алырын Совет Чазак санап турар.

Ындыг ноталарны Великобританиянын болгаш Франциянын чазактарыңче чоруткан».

Бодунун январь 18-те болгаш август 14-те ноталарында айтыккан бодалын Совет Чазак батыкчуп турар.

4. Австрия-биле «допчулатынган керээ» дээр керээ дөрт күрүнелериниң Потсдам конференциянынга хүлээп алганы Австрия дугайында шиптирлерин-биле дүшпөй тураран болгаш ол керээ Потсдам дугуржугулазында көрдүнгөн сорулгаларын шуут харылавайын турарын Совет Чазак бодунун август 14-те нотазына айтыккан.

Үстүндө айтыккан чүүлдер-биле холбоаштыр, Австрия дугайында айтырыг талазы-биле дөрт күрүнелериниң төлээкчилериниң чөвүлөп хуралына киржиринге бодунун август 14-те нотазында моон адаанда меделгелиңче кичээпгей салыры чугула деп санап турар:

«Оон-биле кады моон үстүндө бияжыгын чүүлдерден—эзулуг хамаарышпас, демократтыг австрия күрүнени катан тургузарында деткимче болуп шыдаас болгаш дөрт күрүнелериниң аразында туруп турар дугуржугуларга дүшпөй турар дээрзи тодаргай-биле билдингир, Австрия-биле «допчулатынган керээ» дугайында боттарынын саналын күш чок болдураарына АКШ-тын Чазак болгаш Великобританиянын, Франциянын чазактары-даа белен бе дээрзин баштай тодаралары эргелек чугула деп Совет Чазак көрүп турар.

Амгы үедө Совет Чазак болза, «допчулатынган керээ» дээр керээни дугайында саналын күш чок болдураарына АКШ-тын Чазакнын чөпшээрели болгаш Австрия-биле күрүне керээзин чугаалажып көөрүн доозарына оон беленин дугайында шындыкты быжыгышканы алдыр чүүлдөн-даа артык эргелек чугула деп санап турар, чүгө дээрге, Австриянын Чазак болза, Австрия-биле чарар, колдуунда мырынай белен болган күрүне керээни тооп хүлээринден ойталап турар, оон-биле Совет Чазак чөпшээржиң оор аргазы чок дээрзи бо чылдын июль 31-де үндүргөн сурагыл австрия меморандумдан билдингир.

Бодунун август 14-те нотазына кылган ол меделеге хары алырын Совет Чазак санап турар.

Ындыг ноталарны Великобританиянын болгаш Франциянын чазактарыңче чоруткан».

КОЛХОЗТУҢ ХОВУ ТУРЛААНДА КОНЦЕРТ

Каа-Хем районун Сарыг-Септе культура Бажынынын культбригадазы районун колхозтарыңче соксаал чокка үнүп, тараа ховуларында ажылдап турар колхозчу массанын ортузунга бот-тывынгыр уран-чүүлдериниң көргүзүшүн яны-бүрү темаларга чорудуп турар.

Чоокта чаа ол бригада эш Жир-

новтун удуртулганы-биле районда «Кызыл тус» колхозтун хову турлаанга чедип кээп, кезээ ажил шагынын сонда чүзүн-бүрүн көргүзүлгелериг, сонуурганчыг концертти бүгү колхозчуларга сонуургады көргүскөн. Ук концертти 104 кижилер көргөн.

Оларнын көргүскөн концертиниң

программазында тайбың дугайында совет улустун мадырлык күш-ажылынын дугайында ырлар, шүлүктөр болгаш И. А. Крыловтун база В. В. Маяковскийниң чогаалдарындан алган үзүндүлөр, танчылар бар.

Б. БАГАЙ-ООЛ.
Х. АЛЕКСАНДР.

Эртемденнерин чугула херечилели

Бүгү делегейниң эргелерин каржызы-биле чөрчүп үрөйшпешаан, америк империалистер болза, корей улуска удур эжелекчи дайында, а ол ышкаш Кыдаттын девискээринде кем-буруулуг бактериологтуг чепсекти ажылдап турарлар.

Америк эжелекчилериниң Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг чепсекти ажылдап турарынын фактылары бүгү делегейге билдингир. Юрист-демократтарнын Бүгү-делегей ассоциациянын комиссиянын түнелдери, Кыдаттын Төп Чазакынын парлап үндүргени база Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелинин тардадып непереткени документтер, а ол ышкаш хөй-ниитиниң элзэн хөй сурагыл ажылдакчылары—Хюлетт Джонсон, Джеймс Эндикотт, Ив Фарж оларнын херечилелдери болза, Бүгү-делегей дугуржулгаларын эзугаар хорудаттынган болгаш Тайбынга ынакшылдыг бүгү кижилер төрөлгөтөңе буруу шаптырган араатанзыг чепсектери, кижилерни массалык-биле узуткаарынын чепсектерин америк шериглер Кореянын болгаш Кыдаттын улустарына удур ажылдап турар деп чүвени тодаргай көргүскөннөр.

Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг дайынның фактылары иштеп хынаарынын талазы-биле Бүгү-делегейниң эртем комиссиясы чоокта чаа бодунун ажылын дооскан. Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунун сессиязынын сонда алды чурттарың—Швециянын, Франциянын, Англиянын, Италиянын, Бразилиянын болгаш

ССРЭ-нин шылгарангай эртемденнеринден тургустунган Бүгү-делегейниң эртем комиссиясы Кыдатка болгаш Кореяга ийи ай ажыг үениң дүргүзүндө ажылдаан. Ол комиссия болза, документтерин ханмыз-биле шинчилеп көрүп, америк шериглериниң бактериологтуг чепсекти ажылдап турарынын методтары-биле холбошкан эртем айтырыгларын чугаалажып, кыдат болгаш корей эртемденнериниң эртем талазы-биле элзэн хөй илеткелдерин дынааан, дыка хөй саныг боттуп бузуредилгелерин өөренип көргөн, чүс-чүс херечилериниң айтырып, ол черлеринге боттуп ителгелерин чоруткан болгаш туттурган америк уждукчулар-биле чугаалашкан.

Америк агрессорларнын кижилериниң боттуп үнелдирип турар материалдарын Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын илеткелдинде тодаргай тайылбырлаан. Япониянын дайын талазы-биле кем-буруулулгарынын методтарын ажылдап шыдаан, америк империалистер болза, өзүмнүг аарыгларнын бактериологтары-биле хораннап каан курттары база яны-бүрү чүүлдерини тайбын корей болгаш кыдат хоорайларынын, суурларнын кырыңче октап турар деп чүвени ук комиссиянын материалдары база катан батыкчуп турар.

Турган черлеринге эртем эзугаар иштеп хынаатынган фактыларга үндөйлээш, эртемденнериниң комиссиясы мындыг түнелди кылган:

«Кореянын болгаш Кыдаттын

улустары болза, хораннаашкынын яныз-бүрү методтарын ажылдап турган АКШ-тын чепсекти күштериниң талазындан Узук чок микробиологтуг халдаашкынар кылар чүү-ү болган».

«Кыдат биле Корея шынап-ла бактериологтуг дайынын чери болган болгаш Кытышкан Штаттарнын шериглери оон харысалгазын хүлээр. Бо фактыларын бис Бүгү-делегейге улустарга илередиң берип тур бис» деп француз профессор Жан Мальтер комиссиянын илеткелинге ат салып турунда чугаалаан.

Сентябрь 26-да Лондонга болган парламал конференциянынга англи эртемден Джозеф Нидхэм мынча деп чугаалаан: «Бактериологтуг чепсекти АКШ-тын чепсекти күштериниң чепсектери ажылдаан. Ол сорулга-биле олар яныз-бүрү методтарын хереглээш, ол методтарын хөй кези делегейниң ийги дайынын үезинде япон армиянын ажылдап турган методтары болур».

Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын боттуп түнелдери болгаш эртемденнериниң херечилелдери амгы үеде делегейниң хөй-ниитизини хереглөп турар чүүлү апарган. Ол түнелдер болгаш херечилелдер болза, америк шериглериниң Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг дайыны чорудуп турарынын хөй саныг фактыларынын эзулуг батыкчалы болур.

Яныз-бүрү чурттарынын эртемденнери үзүлгөшкөнүнүн болуп турган черлеринге ителгени чорутканынын сонда, американынын Ко-

реяга бактериологтуг бомбаларын ажылдап турганынын фактынын хөрлөп шыдаатынас кылдыр тургускан деп Бирмада үнүп турар «Циньиньбао» солун комиссиянын илеткелин тайылбырлап турган, чөптүг демделгезин. АКШ-тын чагырыкчы бөлүктөрүнүн ол фактыларын хөрлээр деп оралдажышкынын айтырыг дугайын чугаалап тура, солунун меделгезиниң болза: Бо талазы-биле кижилер кайгаар чүве чок тур, чүгө дээрге, херекти үүлгөткен кижилер, анаа удур хөр чок барымдалаш турза-даа, шиптечкинин мурунунга бодунун буруузуң хөрлээр болгай. Ол дээрге, анаа-ла практика-дыр. Ынчалза-даа бо хун ол кем-буруулуг херек хөрлөтпешес.

Америк интервенцияны үүлгөдип турар араатанзыг үүлгөдиглеринге удур Бүгү-делегейге ак сеткилдиг кижилер киленээшкени болгаш хордаашкыны-биле буретинге.

Ак сеткилдиг Бүгү-делегейниң сагыш бодалдарын илеретпешаан, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели болза, бактериологтуг дайынын соксадырын болгаш бактериологтуг чепсекти хоругдаарын негээринче кыйгырган. Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын түнелдеринге хамаарыштыр ап көрөгө, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ол кыйгыры онза ужур-дузалыг болуп турар. Ол кыйгырынын бүгү чурттарынын улустары дөткөп турар.

Хангы үүлгөдиглерге удур, америк агрессорларнын бактериологтуг чепсекти ажылдап турарына удур удурлангышкынын массалыг митингилери Кореяда болгаш Кыдатта болуп турар. Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын түнелдериниң корей болгаш кыдат улустар чангыс сеткил-биле чүлдүгүзүнүп көрүп турарлар.

АКШ-тын чепсекти күштериниң талазындан бактериологтуг чепсекти, ажылдаан чүүлү Кореянын болгаш Кыдаттын улустары болган деп чүвени маргылда чок бузуредип турар канчаар-даа аажок хөй саныг фактыларын чыгып, эртем эзугаар анализтеп, мөөнөштерин түнел, боттарынын хүндүлүг хүлээлгезин мадырлыгы-биле күүүсеткен эртемденнерин шылгарангай ажылын Бүгү-делегейге ак сеткилдиг кижилер өөрүп четириншик-биле үнелеп көөр деп чүве чизиниң чок деп «Минжю чоос» солун айтып турар.

Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын меделгелин кыдат улус долузу-биле телтик турар деп «Женьниньжибао» солун демделгезин. Делегейниң ийи дугаар дайынынын үезинде гитлержи эжелекчилер безин бактериологтуг чепсекти ажылдап дилдизмезинер. Дайын чорудаарынын бүгү чурумнарын болгаш дүрүмнерин, а ол ышкаш Бүгү-делегей дугуржулгаларын америк агрессорларнын талазындан чөрчүп үрзэн чорук төөгүдө туруп көрбөз фактылар деп ук солун демделеп турар.

Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын материалдары — Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг дайынның империалистик америк организацияларына удур буруулар барымдаа болур.

Чоокку хүннерини иштинде Пекинге Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбың талаалакчыларынын конгресси ажытынар. Тайбың камгалалынын Бүгү-кыдат комитетиниң даргазы Тайбынның Бүгү-делегей талазы-биле Сталинчы шакталынын лауреады Го Мо-жоун меделгезини болза: Бистин конгрессивис бактериологтуг чепсекти ажылдап турарына удурланар. Бис болза, корей айтырыгы болгаш Мурнуу-Чөөн Азия чурттарынын айтырыгларын тайбың арга-биле дүргөн

шиптирлээрин негеп, өске чурттарынын херектеринге күш-биле киржир чорукка удурланар турар бис.

КНО-нун туугу-биле чажыргынып алгаш, Кореяда агрессив дайынын кысып үндүргөн АКШ-тын чагырыкчы бөлүктери бактериологтуг чепсекти хоругдаар дугайында Совет Эвилелинин саналын хүлээп алдырын Кытышкан Национал Организациясында чүгө Узак сол турарын Бүгү-делегейниң хөй-ниитизин улам-на тодаргайы-биле билип турар. Ол айтырыгын Кыдат Улус Республиканын болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканын төлээкчилериниң киржилгези-биле Айыла чок чоруктуг Чөвүлелинге чугаалажып көөрүндө АКШ-тын төлээкчилеринин ойталап турар чорук база таравылга эвес.

Тайбынга ынакшылдыг бүгү кижилер төрөлгөтөңе калды совет кижилер болза, Бүгү-делегейниң эртем комиссиясынын түнелдерин долузу-биле деткип, америк эзэргектериниң Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг чепсекти ажылдап турарына удур шиптирлиг удурлангышкынын илередиң турар.

Кореяда болгаш Кыдатта бактериологтуг дайынын фактыларын иштеп хынаар талазы-биле Бүгү-делегейниң эртем комиссиясы бодунун илеткелин мындыг кыйгыры-биле доозуп турар.

«Дайыны болдурбас болгаш эртемниң чедишиктерин кижилер төрөлгөтөңи узуткаарынын сорулгаларына ажылдаар чорукка моон-дактаар дээр делегейниң улустары боттарынын күженишиктерин ийи дапкыр улгаттырар».

Бо чаагай кыйгырыга харылашышаан, улустар тайбынын камгалаар болгаш быжыглаар дээр демиселге улам сырый катыжарлар.

(«Правданың» мурунку чүүлүндө).

Чеди чылдың бүгү-ниити өөредилгезин боттандырар, ортумак өөредилгеже шилчиринің аргаларын белеткээр

1951—1955 чылдарда ССРЭ-нің хөгжүдизинин бешки беш чыл планынын дугайында партиянын XIX съездинин директиваларында көрдүнгөн хемчеглер ССРЭ-нин улус ажыл-агыйынын чаа күчтүгү көдүрүшкүнүн болдуруп, бистин улустарыныска материалдык чаагай амыраалдын болгаш культурул депшилгенин улам ыдайга хөгжүдизин хандырар.

«Беш чыл планының төңчүзүнде республикалар найсылалдырына, республикаларга чагыртыр хоорайларга, областарнын, крайларнын төптөринге болгаш улутуруну улуг хоорайларына чеди чыл өөредилгезинден бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезинче шилчириң доозар. Даразының беш чылында артка хоорайларга болгаш көдээ черлерге бүгү-ниитиниң ортумак (он чылдың) өөредилгезин долзуу-биле боттандырынын аргаларын ам белеткээр» — деп директиваларнын төлөвилелинде айтыкан.

Шынында мындыг кайгамчыктыг улуг сорулганын чуртка чедишикин шиптирлелин большевик партиянын удуртулгазы-биле социализмни тудуп тургузганын хандырган болгаш ам дүргөн базымнар-биле чырыктыг келер үе — коммунизмге ынаныштыг чоруп орав, чүгө бистин улусуvus хандырып шыдаар.

Бүгү-ниитиниң эге өөредилгезин дугайын 1930 чылда-ла чугаалап тура, эш И. В. Сталин мынчаар айтыкан: ону боттандыры «чүгө культура фронтунунга эвес, харын политикамын-даа, ажыл-агыйында-даа фронттарына эң улуг тилелге бола». Бүгү-ниити чеди чыл болгаш ортумак өөредилге болза; культура революциянын фронтунга күчүлүг тилелге болур.

Бистин обласка чеди чылдың ыяарында өөредилгезин киргенинин сөөлүндө чеди чыл школаларнын саны дыка көвүдөн. 5—7 класстарда өөреникчилерин, башкыларын саны арбыдаан. Чаа беш чылда ортумак өөредилгени сайзыралы улам калбарар, бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезин боттандырынын аргаларын долзуу-биле чедиң алдынар-даа.

Совет улустун культурул өзүлдизинин дугайында партиянын болгаш чазактыг сагыш-салышкыны бистин Тыва автономнуг обласкын чижээнден чабыннанча-биле көстүп турар. Обласк бюджетинин 50 хууун, азы 64 миллион ажыг рублди 1952 чылда чүгө улус өөредилгезинге берген. Совет Эвилелинин акы-думма өг-бүдизинге Тыванын катыжып киргенинен бээр 7.500 школалар чылдың-на күрүениң халас хандырылганын аң келген.

Ам 1952—1953 өөредилге чылында школаларда болгаш улус өөредилгезинин органында 1905 башкылар ажылдап турар. Бир эвес үш чыл мурунда 5—7 класстарга 3173 кижин өөренип турган болза, 1952—1953 өөредилге чылында ол класстарда 6988 кижин өөренип турар.

Бүгү-ниити чеди чыл өөредилгезин болгаш школаларнын хүн-бүрүдө практиктик сорулгаларын шиптирээринге кол рольду улус өөредилгезинин районнар килдистерин, районнарнын партия болгаш совет органнына ойнаан турар ужурул.

Ынчаарга улус өөредилгезинин чамдык район килдистерин, ВКП(б) райкомнары болгаш райкутскомнар бүгү-ниити өөредилгезинин политиктиг ужуру-дузанын каш чылды улаштыр чедиң үнелерин турарын ажылдык практикасы биске көргүзүп турар.

Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Чаа-Хөл болгаш еске-даа районнары бүгү-ниити өөредилгезинин дугайында хоойлу чыл бүрүзүндө-ле күөсетимини турар. Барыын-Хемчик школаларына бо чылын өөрөне-зе чогуур 3514 өөреникчилерден сентябрь бирде 1450 уруглар, Улуг-Хем школаларында — 512 уруглар, Бай-Тайга школаларында — 280 уруглар келбээр турган. Сентябрьнын он үзүндө өөрөмөй турар уругларнын саны элээн кызырылган,

ыналчажок обласка ам-даа 1500 уруглар өөрөмөй турар. Школа назылыг уругларны школага бүрүн-биле хаара тудары — башкыларнын, улус өөредилге ажылдакчыларынын, партия, совет органнынын тергини чугула болгаш хары-салгалыг сорулганы болур.

Школа назылыг уругларнын сан дандызын бо чылын багай организаастаанынын ужурундан өөредилге чылынын эгезинде булдулаазын үгөн. Чүл дизе, школалар удуртукчуларынын бодал турганы-биле херек кырында чылын уругларнын саны ыракта-ла дүүшпей турар ийикпе, планда көрдүнгөндөн оранчок ажып дүшкөн. Чижээ, Кызылдың № 3 школына чаа өөредилге чылында 6 бешки класс ажыдар деп бодал турган, а херек кырында 7 класс чедер саннын уруглар чылын, үш сески класс ажытынар турда, дөрт сески класс чедиң болур уруглар школалар келген.

Бүгү-ниити өөредилгезинин хоойлуун күөседири дээрге, чүгө өөредилге эгезинде уругларны школага четче чыып алыры-биле кызыгар-латымас, харын күрүненин бадылаан программанын өзүгаар өөредилге чылынын бүгү дүргүзүндө өөреникчилерге тускай хемчеглиг билгини дамчыдып бээр, кичээл үзүшкүнүн, оон озалдашкынын бир-даа болдурбазы, школадан казытынып үнер чорукту шуут болдурбазы болур. Кызылдың № 1 ортумак школына чүгө эрткен өөредилге чылында безин чылдагаан чок черге ийи ажыг муң кичээл шагы үзүлгөн, ол болза, школага чазыс өөредилгенин бир чылдагаанын болган. Бир класска ийи чылда катап олурар чоруктун айтырымы ам-даа үзе шиптирлетимээн. Эрткен чылда, оон мурундаазы ышкаш ба-ла-ла дыка хөй уруглар ол класстарында катап олургулапкан.

Өөредилге чылынын баштайгы хүннеринде эгелеп тода ажылдаар, катап олурар каар чорукту болдурбазынын баш бурунгарыг хемчеглерин алыр, уругларга быжыг, ханы билгини бээр херек. Өөреникчилерин билгинде кошкак черлерин илереди, ону катап тургузар, угаанга быжыглар талазы-биле башкыларга дузаалар. Чеди чыл школаларнын саны ескени-биле чергелештир, улус өөредилге органнынын ажыл-чорудулгазына чаа, шынгын негелден немер турар. Ам ажылга бедик — культурул, улус оперативтиг байдал эргежок чугула. Ынчаарга улус өөредилге органнынын элээн чамдык удуртукчулары эрги хевээр-ле ажылдап, бүгү-ниитини өөредилгезин долдуру күөседириңе угландыр шудургу хемчеглерин албайн турарлар.

Моон сонгаар ындыг язылыг ажылдык турары дестүпүп шыдаатымас. Школа бүрүзүңе өөредилгенин баштайгы хүнүндө-не өөреникчилериниң кээп турарын шынгын хынаар, уругларнын өөредилге үзөр, чылдагаан чокка чылдың ортузунда школынын кааптар чорукту шуут узуткаар херек. Школаларнын класстар аайы-биле өөреникчилер конститентизин райсоветтин тускай комиссиянын болгаш комсомолчу активтин дузазы-биле үргүлчү болгаш шынгын хынап хайгаараар.

Чеди чылдың бүгү-ниити өөредилгезин чедишикин күөседири херекче обласка, баштайгы элчегде Кызыл хоорайга ортумак өөредилгени калбартыр аргаларын белеткээр интирлиг рольду кадрлар ойнаар. ВКП(б)-нин XIX съездинин директиваларында чугаалааны болза: «Школаларнын өзүп турар четкизин четчир санныг башкылар-биле хандырар төлөздө, 1951—1955 чылда башкы институттарына хүлээп алышыккыны 1946—1950 чылдарда хүлээп алганына денээрге 45 хуу өстүрер» — дээр.

Анаа холбаштыр бистин обласкын өөредилге черлеринин: башкылар билгин бедидер институтта, башкы институтунун болгаш башкы училищезинин мурунга ам улуг сорулгалар салдынып турар. Амгы үеде школаларда ажылдап турар

обласкын бүгү башкыларнын 50 хуузу ортумак эртем дооспаан. Ындыг төлөздө, Кызылдың башкы училищезинин хүлээлгелиг өөредилгезинин килдизи, хүлээлгелиг өөредилгедө хаара туттунган 680 ажыг башкылар боттарынын ажылын шиптирлий-биле эде тургузуп, чоокку 2—3 чылдарда ортумак өөредилгени дооскаш, эге школага ажылдаар эргени алыр ужурул.

Школаларнын башкылар талазы-биле дүргөн өзүп турар херегелин хандырар төлөздө, чыл бүрүдө дэди өөредилге черлеринче чорудар онгу-класчыларнын саны база көвүдээр. Ону хандырар сорулга-биле 1953 чылда ортумак школаларнын 10 класстарын дооскан 200 өөреникчилерин чуртун лединституттарына чорудар. Партиянын XIX съездинин директиваларын өзүгаар алырга, чоокку чылдарда бистин обласка ортумак школалар дыка көвүдээр чугаажок. Оон-биле холбаштыр 1953—1954 өөредилге чылында Тес-Хем, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл районнарын төптөринге, Балгазын суурга ортумак школалар ажытынар болгаш Кызыл хоорайга база бир ортумак школа немей ажытынар.

Партиянын XIX съездинин директиваларында чугаалааны болза, «Чаа беш чылда хоорайларга болгаш көдээ черлерге школа тудуун калбартыры негетинер, эрткен беш чылга бодаларга, 70 хуу чедиң улгалдыр». Ол болза, улус өөредилге болгаш партия, совет органнына шынгын сорулганы салып турар. Обласка 62 чеди чыл школаларнын хөй кезин амгы үеде мурунда эге школаларга таарыштырган бажындарда кичээлден турарлар. Өөредилгенин ол бажыныры сани-тар-гигиенанын болгаш педагогиканын негелделерин харылап шыдаар.

Араттарны сууржун амыдыралче хиьер, көдээ ажыл-агыйны механизастаар болгаш колхозтарны быжыглар сорулганы шиптирээр-биле кады, амдан эгелеп каая, кандыг чаа школа бажынын тударып, колхозтарнын улгалтыр катышка-бы-биле чергелештир, кандыг школаны, интернатты кайнаар көжүрер апарып дээрзин шынгын болаар болгаш чөп шиптирээр херек. Район бүрүзүңе амдан эгелээш-ле башкыларга чаа бажынар тударын шиптирээр.

Эрткен чылда Сүт-Хөл, Улуг-Хем, Өвүр, Бай-Тайга болгаш еске-даа районнарын школаларына материалдык суур чедиштир хандыртты мааны-биле дыка хөй өөреникчилер казытыган. Ындыг турбужа, амга чедиң ол районнарын школалары одалга-биле хандырттымааны окта таарышпас. Сүт-Хөлдүн Улуг-Алаак, Алдан-Маалыр, Кызыл-Тайга школаларында чылда хереглээр одалганын чүгө 10—15 хуузу школардан чанычче сөөртүнгөн. Эркин районун Бай-Даг школалары чылда хереглээр 700 кубометр ыяштык чүгө 20-зин сөөртүп алган.

Күрүненин бүгү-ниити өөредилгезинин хоойлуун кым шынгын күөседири күзөй-дир, ол кижин мындыг байдал-биле тайбычырап болбас. Школаны, башкыларны одалга-биле хандырар дээш чазактын айтышкынын, обласкын партия, совет органнынын шиптирлерин күөседириңе угландыр шудургу хемчеглерин алыр херек.

Бүгү-ниити чеди чыл өөредилгезинин обласка чедишикин боттандыры ажылыч чонун культурул депшилгезин, политиктиг чырылгышынын болгаш обласкын социалистиг чарытталганын херээн улам дүргөдөдир. Ол күрүнөгө ужурудузалыг чугула сорулганы күөседириңе бистин обласкын бүгү хөй-ниитизи идепейли-биле киржир ужурул.

Бистин обласкын МТС-териниң төптөри чаа-чаа тудуглар-биле чылдың-на байып турар. Чурукта: Бай-Тайга МТС-нин «Сталин» деп боду-чоруур комбайнар турар чериниң тудуу. Кырында солагай талазындан он талазычче: тудуг бригадир К. Өлчөй биле эң эки тудугжу С. Серен. Олар ол МТС-ти организаастаанындан бээр тудуг ажылында киржиң турарлар. Чуруу А. Ермолаевтин.

Мал ажылынга кичээңгейниң көргүзүглери

Хорум-Дагда Жданов аттыг колхоз (даргазы эш Кызыл-оол, парт. организастаанынын секретары эш Чамыян) мал ажылынын талазы-биле Чөөн-Хемчик районда мурунакчы колхозтарнын бирээзи болуп турар. Колхоз бодунун организастанып келген чылдан эгелээш кежигүнеринин кандыг ажылга мергезилдин үнелеп, хамаарышкан участктарына быжыглай тургузуп келген. Ылангыя мал ажылынын дугайында айтыгы үргүлчү кол чергенин кылдыр салдынып турган.

Эрткен чылын бар кажаларга немей 50 инек кирер саман кажааны, база 40 агт турар бир кажааны эки шынарлыг тудуп алган. Колхозтун ниити тудуг бригадасындан бо чылын 25 кижилги тускай эвеному мал кажалары кылдырына оонап быжылаан турган. Олар 40 инекке чаа саман кажааны, 500 хой кирер ыяш кажааны, муң куш турар даян кылган бажынын кылып доосканнар. Колхозтун мал турлаглары кажаа-биле бүрүн хандырттыган.

Сиген белеткээрин оон малга

шингээчел эки үезинде чорударын колхоз мурунку чылдардан бээр-ле чандыга берген. Ол талазы-биле бо чылгы бердинген планын олар июнь 25-тен июль 25-ке чедиң эки күөсеткеннер. Мал чеди белеткээриниң сорулганын август 10-да ук колхоз 125 хуу боттандырган. Тодаргайлаарга 1200 тонна сиегини кезип сарааттаан болгаш 115-тонна сиюсту салып белеткээр. Амгы үеде саван, мякни ажаап алырын база чоудуп турар.

Бо ажылдарнын үезинде коммунист Дашка баштаган 80 кижилги бригада ак-сеткилдиг ажылдаан. Ылангыя хол каддыры-биле хүнде 0,4 ганы кезер норманын херэзжен Өдөкпен 0,65 га чедиң, машинистер Комбу-Тас, Долума олар 3,5 ганы орнунга 5 ганы кестирип турган. Ол ышкаш сарааткачы Ойдуна, Савык хүнде 8 тоннаны кылар норманын тус-бүрү 200 хуу күөседири турганнар.

Ниитинин мал ажылын сайзырадыр, ылангыя оон бажын өстүрер, продуктулуун бедидер талазы-биле

ап чорудуп турар ол бүгү еске-даа хемчеглеринин уламындан колхозтун малы чыл санында өзүп келген. Колхозта амгы үеде инектин, чылгынын, шээр малдын болгаш куштун 4 фермалары ажылдап турар.

Малдын өзери оон чаш төлүн меңди алырында деп чүвени колхозчулар меделелдиг билди, ол айтырыгже онза кичээңгей салып турар. Ылангыя хойжу эш Кижээ, бо чылын төрөөн 140 хойдан 150 хураганнары, эшкү кадарчызы эш Часпай 104 өшкүдөн 146 анайларын, эш Ондар-оол 180 хойдан 196 хураганнары чангыс-даа чидирг чокка камгалап алганнар. Ол ышкаш чылгы эш Чүлдүм 44 кулуннарын, инек кадарчызы эш Агдынбуу 56 бээзаларыны меңди доруктуруп алган.

Колхозтун мал ажылында ол бүгү чедишикиннөр болза, малчынарнын кызыкмак чүткүлдүн болгаш ажыл-ишке холбашкан организаастыг удуртулганын ачызындан боттаган.

В. БАИР.

Редакцияга чагалалар

Колхозта почта келбейн турар

Солуннар болгаш журналдар таралгалыгы—көдээде массаның ортузунга политиктиг агитациянын бир чугула хевери болур. Ынчаарга, партиянын ол чугула политиктиг ажылы Эркин районун чамдык Советтеринде, колхозтарында четпес чоруп турар. Чүл дизе, районун Мөрөн көдээ Советинде «Сталин орук» колхозка улустун чагыткан солуннары болгаш журналдары дыка үр үеде келбейн турар.

Колхоз баштаар чери, районун харылзаа конторазы чагытталарын элээринге чогуур өйүлө таралды чедириңне мырнай сагыш салбайн келген. Ылангыя колхозка солун бир ай ийикпе бир ай 20 ажыг хонгаш кээп турар. Раис төвүндөн ол колхоз ындыг кончук ырак эвес: 24-ле километр черде турар турар. Эң ылангыя куску, часык тараа кампанызынын үезинде колхозчу чон кандыг-даа солун, жур-

Ажылгалга кирбейн элээр четкен

Чөөн-Хемчик районун Хорум-Даг сумузунда «эззи тыгылбайн» турар бажың бар. Ону 1939 чылда туткан овар мынчага чедиң ажылталымнаан. Ону кылар шагда анаа күрүенин биче эвес түнүг хөрөңгизи киргени билдирген.

Уктап көөргө, ол бажың Чөөн-Хемчик райпозунун болуп турар. Бистин обласкын көдээ чонуну сууржулгаже кидин-не шилчиң турар мындыг чугула үезинде ол ажыг чыл эрткиже ажыглавай. ындыг эки бажынын анаа-ла ирдип турар чорук анаа эвес айтыгы болур. Совет кижилер мындыг улуг бажыңа үндүргөн чарыдал хамаанчок чангыс колпек дээш камналганын шынгын демиселин чорудуп турар.

Бо аразында райпо баштаар черинден элээн хөй даргалар солушкан, ыналза-даа буруулуг кижилерин тывары белен.

М. СЫНАА.

Ызыл-Тайга сумузунда почта ажылын экиждер

Кызыл Тайга — Барыын-Хемчик районун база ырак сумуларыннын бирээзи. Ук сумуда хуу ажыла-агыйлыг 76 өреге болгаш Хөндөлөнде «Победа» көдээ ажыл-агый артелиниң 120 санныг кежигүнери, ол ышкаш сумунун эге школынын өөреникчилери болгаш башкылары, ажылчынары дыка хөй хамаатылар чурттап турар.

Олар ам бо хүнде бодунун Төрээн чуртунда кандыг-кандыг бурунгар хөгжүдөлөр болуп турарын пардалга дамчытыр шингээдирин улуу-биле күзөп турарлар. Ындыг турбуже, ук суму Советинде чонга почта чедирилгезин шуут үзүлгөн деп саназа чогуур. Чүге дизе, чонун бижиткен солуннары, ам-хуу чагалары бо чылдын июль эгезинден бо хүнге чеди алдырмай турар. Оч хараазы-биле сумунун ажылыч чону

чуртта чугула-чугула болушкунардан чылдып каап турар. Бо берге байдал болдунган турда, суму Советиниң даргазы Дамба чүңү бодал олурар кижин ийик, кайгамчык чүбөр? Почта чедирилгезинин баксыран ужуру, мурунда почта дажыл турган Балыктаар-оол деп кижин ийик албанычче чоруткан, а оон орнунга мынчага почталыон кижини тургуспаанында болуп турар. Ынчангаш Кызыл-Тайга суму Советинин почта ажылын экиждир, номчукчуларга солун, сеткүлдүн чедирилгезин үзүктөл чок болдуруп, ук сумуда почта ажылын экиждирин районун харылзаа конторазы чедиң алыр ужурул.

Парлатынмаан чагаларнын изи-биле

«Шын» солунун редакциязынга «Шынын» көдээ корреспондентизи Шагаан-Арыг промкомбинаттын дирекция чери болза, чагыкчыларнын чагынын өй-шаанда кылып бербес болгаш харын чамдыкта еске кижилерге садыптар, ол ышкаш чагыкчыларга ээлдек эвес, чагыкчыларнын хомудалын тооп көрбейн турар деп «Шын» солунун редакциязынга бижээр. Хынап көргөш, четпестерин узуткаарынын хемчээр алыры-биле ол чүлү обласкын чурт улутуртунун килдизинче редакция чоруткан.

Чоруткан хыналдадан ол чүлде бижитинген четпестер шын болуп илэрээн болгаш промкомбинаттын ажылын баксыратканы дээш оон директору Бочегуровту база техниктиг удуртукчуу Арагачыны ажылындаан джүргөн.

С. ДАВАА-САМБУУ,
Кызыл-Тайгада эге школа башкысы.

Эни ажылдыг садыгны

Сүт-Хөл районун Алдан-Маалыр сумузунда майгын эргелекчизи эш О. Намбар анаа ажылдаа-ла ам ийи чыл ажып турар. Бо аразында эш Намбар бодун шынап-ла ак-сеткилдин, шынын совет садыгжы кылдыр көргүзүп шыдаан болгаш чонга эптиг, ээлдек ажылдап келген.

Баран саарылгазынын болгаш көдээ ажыл-агый продукцияларынын садып алышыктын планын эл ай санында үргүлчү ажып күөседиң, чонун херегелдерин чөп хандыр-бышаан, совет садыгны маасже улам-на чоокшуладып турар. Ылангыя бо чылдын часык, чагы болгаш күсүк шөл ажылдарынын үезинде колхозтун хову турлагларына үнүшкүнүг садыглашкынын хөйү-

биле организастан, ында ажылдап турарларнын ортузунга шай, тапкы, дус, чигир, от дээр ышкаш калбак херегелдин барааннарын үзүктөлүшкүн чок садыглап келген.

Сүт-Хөлдүн херегелчилер ниитилели Алдан-Маалыр майгынның 110 килограмм саржа садып алырынын планын берген турда, эш Намбар чонун ортузунга тайгалыр ажылын чедиңир чорутканынын ачызында бердинген пландан ажып 352 килограмм саржа садып белеткээр.

Удөгөдиг, кызыкмак садыгжыны райпо баштаар чери улуу-биле үнелер, аасты макталгаларын болгаш материалдын шаңналдарын анаа каш удаа тывыскаш. Ылангыя 1951

А. ГРИГОРЕНКО,

Тыва облово эргелекчизинин оралакчысы.

Д. СЮНОО-ООЛ.

БОНН СҮЛЧЭЭЗИНГЕ УДУР!

Германиянын социал-демократтыг партиясынын съездизинин төлөөлөринге Германиянын Коммунистг партиясынын баштаар черинин чагаазы

БЕРЛИН. АДН агентлиеленин Дюссельдорфтан дындадып турары болза:

Германиянын Коммунистг партиясынын эргеледи Германиянын социал-демократтыг партиясынын сентябрь 24-те Дортмундуга ажытылган съездизинин төлөөлөрине чагаа чорукташ, Германиянын чагыс-азай чоруу болгаш тайбың керээзин чарары дээш немец улустун демиселин деткиринче ол төлөөлөрнн кыйгырган. Германиянын социал-демократтыг партиясынын удуртулгазы сөс кырында Германиянын чагыс-ай чоруун негеп, а херек кырында бүгү Германияга хостуг конгулдаларны чорударын бүгү-ле хемчеглер-биле узамдыктарычыче Аденгауэр-биле кады чүткүп турар деп ол чагаада айтып турар.

Германиянын Коммунистг партиясынын баштаар черинин ГСДП-нин съездизинин төлөөлөрине бижээни болза: «Герман айтырыгы тайбың арга-биле шийтпирлээринин болдунар-ла кандыг-даа аргазын кады ажыглап көрээлинер. Бүгү Германияга хостуг конгулдаларны чорударынын байдалдарын хынаар талазы-биле нинитгерман комиссияны тургузарыныч утландыр улус палатазынын кылган күженишиктерин кады деткилинер. Германия-биле тайбың керээзин чарарын канчаар көрүп турарын Чөөн-чүктүң болгаш Барыын-чүктүң немецтер дөрт күрүнелерин чөвүлел хуралына чагаалап берип шыдаар арганы оларга бээрин негээлинер. Силернин партияларнын кежигүннери болгаш силернин партиялар дээш бадылап турар сонгукчулар бо хүн силерге көрүп, Улус палатазынын саналдарын ханызы-биле өөренип көөрү болгаш немецтер аразынга чагаалажышкынарны уламчылары дээш ГСДП-нин бундестагда бүгү депутаттары негелде тургузары-биле шийтпирни силернин үндүреринери манап турарлар».

Оон ынай Германиянын Коммунистг партиясынын баштаар чери болза, Боннун чагыс талалыг керээзин күштүг болдуруп бадылаарына шийтпирлиг удурланырычыче съездизинин төлөөлөрнн кыйгырып турар.

(СЭТА).

Германиянын социал-демократтыг партиясынын съездизинде

БЕРЛИН. Сентябрь 24-те Дортмундуга Германиянын социал-демократтыг партиясынын (ГСДП) съездизинин ажитылган. Кол илеткелди ГСДП-нин баштаар черинин даргазынын хүлээлгезин күүседип турар Оленхауэр кылган.

Оленхауэрнин чагаазын тайылбырлавышаан, «Нейес дейчланд» солун болза, меге негелделерин иди үндүрүп турар ГСДП-нин барыын үзедиг удуртулгазы герман улустун мурнунда саналдар кирип турар кылдыр херекти ынаар будулдуруын Оленхауэрнин орадажып турганын сойгалап илереткен.

Тайбың дугайында, Германиянын чагыс-ай турар чоруунуң дугайында барыын-герман социал-демократтарнын барыын үзедиг лагеринде чөрүлдээр болза, герман айтырынын дүргени-биле таарыштырары дээш чоңун бүгү кезектеринин ортузунда калбарып турар күчүлүг шимчээшкинге удур чорутпас аргажок апарган басышкындыр деп ук солун бижип турар. Германиянын социал-демократтыг партиясы Германия дугайында айтыры талазы-биле дөрт күрүнелерин чөвүлел хуралын чыылдырары дээш туруп турар деп бүзүрөтпшаан, Оленхауэр

болза, оон-биле кады Герман Демократтыг Республиканын төлөөлөр-биле чагаалажышкынар чорударына шуут удурланып турар.

ГСДП-нин барыын үзедиг удуртулгазын будулгаазынын болгаш мегечи чоруунун онза тодаргай чижээ кылдыр «Нейес дейчланд» солун ук удуртулганын Боннун шериг керээзин канчаар көрүп турарын айтып турар.

Герман Демократтыг Республиканын дугайында Оленхауэрнин ыяк чок меделелдеринин дугайын бижээш, солун болза, Герман Демократтыг Республикага болгаш өскөдаа депшилгелин чурттарга удур агрессияны өскүдүгүн негеп турар америк империалистернин бодалдарына Оленхауэр катыжып турар деп демделгезин.

Солунарнын болгаш агентилелдерин дындадыгыларын ап көөргө, Германиянын социал-демократтыг партиясынын съездизинге Оленхауэрнин илеткелнин талазы-биле санал-оналдар болза, ГСДП-нин барыын үзедиг удуртулгазынын политиказын ол партиянын анаа кежигүннери деткивейн турар деп чүвени көргүзүп турар. Съездиге чүвени чагаалаан элээн хөй төлөөлөр ГСДП

баштаар черинин политиказын бурну шаап, сөс чагаалардан ажык херекче шилчип киририн негеп турганнар.

Германиянын ийи кезектеринин төлөөлөрүнүн аразына бот-боттарын билчир чорукту тургузарынын, Германия-биле тайбың керээзин дүрген чарарынын эргежок чүгулазын айтыпшаан, хөй-хөй төлөөлөр болза, Боннун болгаш Парижтин чагыс талалыг керээлеринын айыылдыг уржуктарынын дугайын боттарынын чагааларына сагындырып турганнар.

Партиянын анаа кежигүннеринин бодалдарын илередип турар төлөөлөр болза, Барыын Германиянын ажылыч чонларына чүгула айтырлар талазы-биле ГСДП-нин удуртулгазынын политиказын өскөртиргиче съездизин кыйгырып турда, ГСДП-нин баштанары Венер, Рейтер, Франц Нейман болгаш өскөларда орта мырынай удурланышкак бодалдарлыг турганнар.

Оларнын хөй кезин делгеренгей чагаалап чагаалап, Герман Демократтыг Республикаже болгаш Совет Эвилелинче удурланган каржы халдашкынарны кылып турганнар.

(СЭТА).

Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбың талалакчыларынын конгрессинин мурнуу чарында

ПЕКИН. Кыдаттын улус университетинин ректору Юй-чжангын Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбың талалакчыларынын ам болуп деп турар конгрессине хамаарыштырган чүдүлү «Жеминьжибао» солун парлаан, конгрессинин канчаарда аажок учур-дузатын демделгези шаан, авторнун айтып турары болза,

ол конгресс тайбың дээш демиселин херээнге улуг салышкын болуп болгаш оон-биле чегелештир Азия болгаш Оожум океан чурттарынын улустарынын аразынга культуру харылзааларын болгаш эп-найырадыг харылзааларын тургузарына делгем орукту ажыдар.

Конгресске кирири-биле чаа делгеттарнын Пекинде чедип кээп турарынын дугайын солун меделеп турар. Чилинин «Колумбиянын», Косто-Риконун, Эквадорнун, Индонезиянын, Никарагуанын, Перунун болгаш АКШ-тын төлөөлөринин чамдык кезин сентябрь 27-де Пекинде чедип келген.

(СЭТА).

Баштаар черинин эрге-чагырга болза, тийлетирген Японияга болгаш бүгү ыраккы Чөөн-чүкче «хостуг холду» болурун күзөп орадаладып турган.

Ынчангаш Японияга удур атомнуң бомбаны дүргени-биле ажылгаарынын дугайында 1945 чылдын июнь 1-де шийтпир үндүрүп, ону кандыг-даа сагындырыг чокка ийи объектилерге—шериг тудугларын болгаш хамаатынын бажынарнын үргелээринге ажылгаан. Ол шийтпирниң сорулгазы шуут билдингир—Катышкан Штаттарнын монополиялары Японияга, оон соонда Кыдатка болгаш Мурнуу-Чөөн Азияга контрольдү бүрүч жезел алырын күзөп турган.

Атомнуң бомбаны Япониянын тайбың хоорайларына удур ажылар—деп шийтпир кончуг дерзин үүлдиг болган. Ол шийтпир болза, чүгө Япониянын ийи хоорайларынын тайбың чурттакчылары чок кылып сорулгалыг эвес, Катышкан Штаттарнын дайын сөөлүндиги даштыкы-даа, иштики-даа политиказынын агрессия уун тодаргай көргүскөн.

Ол шийтпирни үндүрген түр комитеттин даргазы АКШ-тын шериг министри Генри Л. Стимсон, даргазынын орадалгычы Джордж Л. Гаррисон, ол ышкаш ол комитетке президент Трумэннин болуунуң төлөөлекчи болгаш сөөлүндө АКШ-тын күрүне секретары апарган Джеймс Ф. Бирнс база киришкен. Ол түр комитеттин бүгү политиказын башкарып олурган удуртуп бөлүк болза, Стимсон, Гаррисон болгаш Бирнс турган. Ол үш кизи болгаш түр комитеттин оон өске кежигүннеринин хөй кезин «Морганнын кижилери» турган. Стимсонну Морганнын бөлүгү-биле оларнын төрөл харылзаазы чоокшулаштырып турган. Гаррисон болза, Морганнын бө-Д. Маклай болгаш атом улутпүрүнүчү контролдоп турары «Нью-

АКШ-тын депшилгелиг партиясынын америк улуска кыйгыры

НЬЮ-ИОРК. Чоокта чаа Филадельфияга болган хуралындан үндүрген резолюциянын депшилгелиг партиянын национал комитетин парлаан. Ол резолюцияда чүгулап турары болза:

«Корей дайынынн талазы-биле улуг кризис америк улустун мурнунда туруп турар. Америк улустун негеп турары ышкаш, тайбыңчыдылганы чарар болгаш Корейга өлдүрүкчү чорукту соксадарынын орнунга, Пентагон (АКШ-тын шериг министрствозу — Ред.) болза, республиканчы-даа, демократтыг-даа партияларнын баштыкчыларынын чүгүлдүтүвүшкүнү-биле дайынын калбартырычыче болгаш узамдыктарычыче чүктүп турар деп чүгө гү демектерден күстүп турар. Пентагон болза, Маньчжурия кызыгаарында хамааты электростанцияларын бомбалап, дайынын калбартырычыче негеп турар. Губернатор Стивенсонун меделгезининиң эзуаар алырга, Корей эл-не өлүрүкчү хевирлериниң шылгалдазынын чери апарган. Өлүм-чепсезиниң монополиязын чагыс-даа чурт камгалап ап шыдавас деп чүвени атомнуң бомбанын дуржулгазы көргүзүп турар... Барымдааларны ак-сеткилди-биле тайылбырлаар өй келген. Корейга ол калчаалыг дайынын соксадынын дугайында айтырыгы чагаалажып көөр деп генерал Эйзенхауэр-да, губернатор Стивенсон-даа бодалааннар, ол дайынга 117 муң американнар амы-тынындан когараан болгаш бир чурт хоозураан... Бүгү чүдүлдерин херек кырында байдал америк улустун мурнунда ол ийи кандидаттарнын кайызы-даа ак сеткилди-биле чагаалап көрбөзүнөр, америк улуска эң чүгула айтырыг болуп ам дайынын канчап доозарыл деп айтырыга оларнын кайызы-даа херес бербээнер.

Корейга дайынын соксаары болза, америк улустун мурнунда турар эң чүгула айтырыг болуп турар. Ол дайынын республиканчылар «трумэнчи дайын» деп адап турарлар. Демократтар болза, ол дайын «республиканчыларнын база дайы-

ны» болуп деп меделеп турарлар. Бо дайынын америк улустун чере шуут чок кылып үези келген. Дайын чорудулгаларын соксадыр деп бодунун негелдезин америк улус шагала илереткен. Ол негелдени чүгулажып көөрүндөн ойталап турар кандидаттарга болгаш оон күүседир күштүг болуп турар президентиге бодунун ол негелдезин америк улус дорт болгаш шийтпирлиг сөгүлээр эл-не боттуг хемчеглеринин дузазы-биле чедип алыр херек».

«Маккартизмниң» болгаш «антикоммунизмниң» айылынын адаанда турар бодунун демократтыг эргеледин сонгулда кампаниязы чоруп турар үеде серемчиледиг камгалаарычыче америк улусту кыйгырып турар меделгели депшилгелиг партиянын национал комитетин парлап үндүрген. Никсонун калчаалыг чоруунун көргүскөнүндөн алырга, «антикоммунизм» болза, сатыныкчы чоруктарны чажырарына болгаш чүгула айтырыгына чагаалажып көөрүнге шалтыктаарына ажыгалтынын турар деп депшилгелиг партияны меделеп турар.

Бо сонгулдаларда «улуг болгаш онза чүгула шийтпирлер» америк улустун мурнунда туруп турар деп меделгели айтыккан болгаш Корейга калчаалыг дайынын соксадынын «чепселенишиктеринин» болгаш аар үндүрүлгелерин аар-бергезин чигелерин, негрлерге долу дөң эргени бээрин, өртектеринин болгаш квартал хөлзелеринин талазы-биле контрольдү тургузарын негеп турар сонгукчуларын өлүрүп-хыдырып сорулга-биле «коммунизм» дугайында мегечи чүдүрүшкүнүн улам-на хөйү-биле ажыглап турар апарган деп чагаалап турар.

Айтырыгына хостуг чагаалажып көөр эргени камгалап турар депшилгелиг партияны деткиринче, ынангаш «маккартизмни» чск кылдыр талазы-биле эзулуг походту чорударычыче» америк улусту кыйгырып турар кыйгырыгы ол меделгелине кирген. Депшилгелиг партия дээш бадылаарычыче америк улусту национал комитет кыйгырып турар.

(СЭТА).

Грещиянын аграр партиясынын чингине секретары Гаврилидинин өлгени

АФИНЫ. Лемнос ортулуктан телеграмма эзуаар солунарнын меделеп турары болза, Грещиянын аграр партиясынын чингине секретары Гаврилидиди сентябрь 26-да өлгөн, К. Гаврилидиди 1947 чылдан эгелеп

шөлдүгөгө турган. Өлүмүнүн лагерлеринге болгаш ортулуктарына турганынын үезинде анаа таварышкан бергелеринин түнбелинде ол аар араан.

(СЭТА).

Пекине болуп конгрессин америк төлөөлөрнн АКШ-тын күрүне департаментинин кыжанын

НЬЮ-ИОРК. Ассошиэйтед Пресс агентлиеленин корреспондентизинин меделеп турары болза, Азия болгаш Оожум океан чурттарынын тайбың талалакчыларынын конгрессинге кирижи-биле Кыдатта келген бөлүк

американнарнын паспорттарын былаап алгаш, суд истелгезин эгелээр деп күрүне департаментизинин төлөөлекчилери кыжанып меделгезинер.

(СЭТА).

Америк миллиардерлер АКШ-тын атомнуң дипломатиязынын сорук киирикчилери

(Эгеzi 193 дугаар «Шында»)

Эрги колониялыг чурттарны кызып үндүрүшкүшан Морганнын бөлүгү Бельгийское Конгода болгаш Мурнуу-Африк Эвилелинде атомнуң чигелдизин ийи кол черлерин контролдоорун эжелеп алган, африк алмаз монополиязынче шургуп кирген, чинк, чөс, олово болгаш өске-даа чүдүлдерни эзелп турган англи, бельги компанияларны чагырып алган. Морганнын бөлүгүндө Африканын казар байлаан эжелеп алырынга чилбизи хайынып турар, Рокфеллеринин болгаш өске америк миллиардерлеринин монополиялары чыдып калбай турар.

Катышкан Штаттарда эртеминин хөгжүвейн турарын Джеймс Аллен тодаргай көргүзүп турар. Культуранын хөгжүлдезинче, кизи төрөлгенинче чаагай амыралдын бедилеринче утланган шийчелел талазы-биле ажылардын өжүп, соксап турарын автор кончуг хомудап бижип турар. Америк миллиардерлер чүгө ийи чагыс эртемендерин хээлилеп алгаш боттары чагырып турар эвес, харын АКШ-тын бүгү эртеминин чилдел институттарын болгаш университеттерин боттарынын эргезинде чагырып алганнар.

«Эртемин милитаризастаанын чуртта кадык камгалалына, эртемин шийчелел ажыларынга болгаш дээди өөредилге системасына эң-не халы хоралыг чүдүлү таварыштырып турар. Бир-тээ эртемин боо-чепсек будурүлгезинге хереглеп турар төлөөлө, оон күжү улустарнын нинити негелдизинде азы эртеминин кол сорулгазында адырдыр ужурга таваржып турар»—деп Д. Аллен бижээ.

Эртемин милитаризастаанын болгаш ою монополияларнын контролдоога бүрүн чагыртканынын түнбелде АКШ-та теориялыг шийчелел ажылынын денели дика кудулаан. Эртемин талазы-биле эң чүгула ажылышкынарны оон ишинде атомну чарарын сөөлүгү чылдарда даштыкыга кылган, а ол ышкаш радио болгаш радарны, ДДТ—деп сульфидрепараттарны, пенциллин болгаш хан плазмасын тыпкан ажыдышкынарны база-ла даштыкыга кылган—деп автор меделгезин.

Америк техника-биле теориялыг эртемин аразында аңгыланчак чорукту даштыкы эртемендерни эккеп, өске күрүнелерге шпирон ажылы кылып тургаш чидирип алыр деп бүдүлүк орадалышкынын америк эртемин чагыс денелге турар чоруктан болгаш буураашкындан амызын ап шыдавас. «Атлантика катыжылгазы» деп адаар эртемен бөлүк шүптү сатыныкчылар деп Аллен меделеп турар.

1945 чылдын майда, Европада дайын төнө берген турда Катышкан Штаттарнын чагырыкчы бөлүктери Японияга удур дайын чорудулгазынын моон сонгааргы уг-шинин дугайында айтырыгы эң-не чагылды-биле чагаалашкан. Европада дайын доостурга үш ай болгаш Совет Эвилели Японияга удур дойылдажы бээр деп чүвени Совет чазак Ялта конференциязынын үезинде-ле америк чазакка бүзүрөткен. Ындыг болза-даа Японияга удур дайында Совет Армиянын тийгелгелиг киржилгезинге америк миллиардерлер таарзынмай барган. Америк монополиялар

болгаш шериг эрге-чагырга болза, тийлетирген Японияга болгаш бүгү ыраккы Чөөн-чүкче «хостуг холду» болурун күзөп орадаладып турган.

Ынчангаш Японияга удур атомнуң бомбаны дүргени-биле ажылгаарынын дугайында 1945 чылдын июнь 1-де шийтпир үндүрүп, ону кандыг-даа сагындырыг чокка ийи объектилерге—шериг тудугларын болгаш хамаатынын бажынарнын үргелээринге ажылгаан. Ол шийтпирниң сорулгазы шуут билдингир—Катышкан Штаттарнын монополиялары Японияга, оон соонда Кыдатка болгаш Мурнуу-Чөөн Азияга контрольдү бүрүч жезел алырын күзөп турган.

Атомнуң бомбаны Япониянын тайбың хоорайларына удур ажылар—деп шийтпир кончуг дерзин үүлдиг болган. Ол шийтпир болза, чүгө Япониянын ийи хоорайларынын тайбың чурттакчылары чок кылып сорулгалыг эвес, Катышкан Штаттарнын дайын сөөлүндиги даштыкы-даа, иштики-даа политиказынын агрессия уун тодаргай көргүскөн.

Ол шийтпирни үндүрген түр комитеттин даргазы АКШ-тын шериг министри Генри Л. Стимсон, даргазынын орадалгычы Джордж Л. Гаррисон, ол ышкаш ол комитетке президент Трумэннин болуунуң төлөөлекчи болгаш сөөлүндө АКШ-тын күрүне секретары апарган Джеймс Ф. Бирнс база киришкен. Ол түр комитеттин бүгү политиказын башкарып олурган удуртуп бөлүк болза, Стимсон, Гаррисон болгаш Бирнс турган. Ол үш кизи болгаш түр комитеттин оон өске кежигүннеринин хөй кезин «Морганнын кижилери» турган. Стимсонну Морганнын бөлүгү-биле оларнын төрөл харылзаазы чоокшулаштырып турган. Гаррисон болза, Морганнын бө-Д. Маклай болгаш атом улутпүрүнүчү контролдоп турары «Нью-

Йорк Лайф иншурене компания» Фирманын (амгы даргазы) президентизи турган. Бирстин харылзаазынын байдалын моон адаанда чүдүлдерин барымдалаш чагаалап болуп, чүл дээрге, Бирнс 1947 чылда күрүне секретарынын албашындан үнген сөөлүндө ону Морганнын бөлүгүн казар байлак тывыжыч удуртуп турар «Ньюмонт майнинг корпорейшин» деп эң улуг компаниянын директорунга томуйлаан. Ынчангаш Япониянын атомнуң бомба-биле бомбалаар дугайында шийтпирни Морганнын бөлүгүнүн болгаш АКШ-тын өске-даа эң улуг монополиязынын дорт айтышкыны-биле үндүрген деп чүвени шуут билдингир. Дайыннын доозулганына америк миллиардерлер таарзынмааннар.

Атомнуң чепсекти дүжүрө болгаш бүрүн хоругдаар дугайында Совет чазактын саналдарына америк чазактын дайын сөөлүндө чылдарда удурланып турары америк миллиардерлеринин агрессия кара-сагыжын херечилеп турар. Хөй-нитинин бодалын меделээр-биле америк империалистер атомнуң чепсекти хоругдаар дээрлеринин «талазындз» бис дийип чулчуруп турарлар.

Джеймс Аллен бодунун номунда «Барухтун планы» чогадышкан болгаш ону КНО-же көдүрүп турган кижилерин дугайын бижип турар. «Барухтун планынын» үндезин болза, күрүне департаментизин чанында 1946 чылдын январьда тургускан атомнуң энергиянын бүгү делегей контролонун дугайында саналды ажыдап кылып комитетти илеткел болган. Ол комитеттин удуртулгазына Дин Ачесонну томуйлаан, оон кежигүннери болза, генерал-майор Лесли Гровс, Джон Д. Маклай болгаш атом улутпүрүнүчү контролдоп турары «Нью-

засчиткан эртеминин ийи төлөөлекчилери кирген турган.

Бөлүк америк миллиардерлеринин эргелеп турары атомнуң кониери Катышкан Штаттарга бир-ле дугаарында «бодалдыг хыналдазынын» болгаш черле полицейжи күрүненин шынары болуп өске-даа аргаларын тургусканнар. «Ол практиканы сөөлүндө бүгү чуртче калбарткан» деп Аллен бижип турар.

Катышкан Штаттар, демократиянын чамдык хевирлерин анаа кыры-биле камгалавышаан, фашисттик күрүне кылдыр дүрген хуулуп турар АКШ-та атомнуң бомба политиктиг күштүң сүлдези апарган, а атомнуң дипломатия болза, бүгү делегейни Катышкан Штаттарнын чагыргазынын адаанга тургузарын ыяк чогу-биле орадаладып турар. Ол политиктиг күштү болгаш атомнуң дипломатияны кизи төрөлгөтенин дайынын—америк миллиардерлер сорук кирип болгаш углап баштап турарлар.

Америк империалистер атомнуң бомбанын чеже-даа көөргөдип турза, алар хосталгага ынаншылыгы улустарны коргудуп шыдавааннар. Совет Эвилелинин Катышкан Штаттарнын Организациязында төлөөлекчилери атомнуң айтырыг талазы-биле америк политиказын агрессия характерин бүгү делегейге илереткиснер. Атомнуң чепсекти хоругдаар дугайында Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырын делегейин бүгү чурттарында бүрүнү-биле деткип турар. Тайбынын алды-чүс-миллион талалакчылары тайбынын камгалаары дээш бүгү күжү-биле демисежиринге боттарынын шийтпирин илереткенер. Катышкан Штаттарнын калчаа аары атомну дипломатиязы шуут буураан.

Корейда америк ужал-чүдүлүн араатанзыг чорудулгалары

ПХЕНЬЯН. Корейяк хоорайлары болгаш суурларын кадыг-дошкун бомбалаашкына таварыштырып америк ужал-чүдүл үргүлчүлөп турар.

Сөөлгү хүннерде Вонсанн араатанзы-биле бомбалаан дугайында бодунун корреспондентизинин меделээни, Корейяк Төп телеграф агентлиели парлаан. Америк бомбардировщиктер болгаш штурмовиктер чагыс хүнүч дургузунда хоорайже 14 халдашкынарны чорудуп, яны-бүрү хемчээлди дика хой бодаларны болгаш частыр чүдүлдүг демир докарларын октаан. Оон-биле кады ол самолёттар хоорайны пулемёттар болгаш пушкалар-биле боолаан. Ол араатанзыг бомбалашкынарнын түнбелде Вонсаннын дика хөй чурттакчылары өлгөн, оон ишинде херээженер, бичи уруглар болгаш кыргынар бар. Араатанзыг халдашкын болуп турган үелерин аразында американнар хоорайны далайдан кадыг-дошкун боолашкына таварыштырган. Эжелекчилерин дайынчы корабльдер хоорайже улуг хемчээлдиг чүс-чүс снарядтарны аткан. Американнар хоорайны болгаш оон кыдыгларын эртеден орай кежээге чедир бомбалаан болгаш боолааннар. Корейяк Төп телеграф агентлиеленин меделеп турары болза, кандыг-даа шериг объектилер чок хоорайны араатанзы-биле бомбалап турарына удур Вонсаннын чоңу боттарынын киленишиктерин илередип турар.

(СЭТА).

Стокгольмда хөл шыдыраа маргылдаазы

Стокгольмда бүгү делегейин зооналар аразынын хөл шыдыраа маргылдаазы 8 салышкынны эрттирген.

Аргентин мастер Болбочан дарааш маргылдаадан үнгөн. Ынчангаш арткан 21 киждики кайы-бирээни ээлчег-биле салышкын санында оюндан хостуг болуп турар.

Совет гроемистер Котов маргылдааны бүзүрөлдиг эгелзэн болгаш эки эрттирп турар. Сес салышкынга ол чеди саны алган болгаш үшкү салышкында оюндан ээлчег эзуаар хостуг болган. Ол Аргентинанын гроемистер Элисказести, Югославиянын гроемистер Глигоричин, Канаданын мастери Вайтонисти, Голландиянын мастери Принсти, Барыин Германиянын мастери Уишкерин, Англиянын мастери Голембекти, Швециянын мастери Штольбту уткулап алган.

Ийги черде швед гроемистер Шгальберг чоруп турар. Ол 6 кижини уткан. Совет мастер Петросян Шгальбергтен чартык сан оку болгаш үшкү черде чоруп турар. Совет шыдыраачылар гроемистер Геллер, мастер Тайманов, а ол ышкаш венгр гроемистер Сабо олар 5-9 кижини утканнар.

Беш совет шыдыраачыларнын 4-тү бо маргылдаада мурунку черде чоруп турарлар.

Венгр мастер Барца 7 сандан 4,5 санын, Чехословак мастер Пахман 4 саны ойнап алганнар. Совет мастер Авербах база ол хире санын.

Канаданын мастери Вайтонис чагыс-даа сан чок болуп турар, голланд мастер Принс чүгө чагыс кизи уткан. Ол ышкаш американ Стейнер база чедикшин чок болуп турар.

Совет шыдыраачылар даштыкы шыдыраачыларны каш катап удуп, тийлетилери чедип алганнар. Совет гроемистер Котов кончуг эки ойнап турар. Котов элзэн каш чараш салышкынарны кылган. Оон Уишкер-биле салган оюну кончуг чараш болган болгаш маргылдаага салдынган оюнарнын амдызында эң дээрзи болуп турар.

Ол ышкаш Геллер даштыкы дыңгы дзэн шыдыраачылар Глигорич, Уишкер, Пилинк, Голембек оларны удуп ап, эки түнбелдиг чоруп турар.

Совет шыдыраачылар боттарынын чедикшинерин улам быжыглап, маргылдаанын эң эки черлери дээш демисежип турарлар.

В. МОРОЗОВ.